
РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.77/.78.03 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.9>

ПРАВОВА ОХОРОНА ТВОРІВ АРХІТЕКТУРИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Мазуренко С.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

mzsv2018@ukr.net

Мазуренко С.В. Правова охорона творів архітектури: міжнародний досвід.

Традиційно будівництво будівель та споруд здійснюється відповідно до попередньо підготовленої проектно-документації, основу якої складають твори архітектури. Проте слід звернути увагу, що юридична природа даних об'єктів остаточно не досліджена. Зокрема, необхідно відповісти на питання про те, в чому сутність подібних творів і яким чином проявляється їх творчий характер як необхідний елемент правової охорони. Визначити юридичну природу творів архітектури досить складно. Традиційно саме поняття «архітектура» пов'язане зі створенням нової, красивої, оригінальної та неповторної будівлі. Це досягається застосуванням раніше розроблених елементів конструкцій, набір яких утворює архітектурний стиль. Звідси, з одного боку, складність вже в тому, як розмежувати простий набір елементів у рамках одного архітектурного стилю та створений творчо завершений об'єкт. Звісно ж, у разі дослідження творів архітектури як об'єктів авторського права має здійснюватися з урахуванням таких положень. Необхідно звернути увагу на те, що йдеться про твори як про сукупність ідей, думок та образів, що отримали в результаті творчої діяльності автора своє вираження у доступному для сприйняття людиною формі. Таким чином, за змістом твір є нематеріальним благом, яке є результатом творчості і має об'єктивну форму вираження. Саме творчий характер твору та об'єктивна форма вираження повинні розглядатися як його ознаки, що забезпечують у подальшому умови захисту прав автора. Основне завдання цієї статті – з'ясувати, у чому полягає творчий характер та об'єктивна форма вираження у творах архітектури. Визначити творчий характер твору архітектури досить складно, оскільки йдеться про сукупність ознак, які властиві лише твору. З іншого боку, необхідно з'ясувати, який має бути мінімальний рівень творчості, щоб твір архітектури забезпечувалося захистом нормами авторського права. Щодо творів архітектури може йтися про властиву лише автору цього твору здатність підбирати архітектурні чи конструктивні елементи. Крім того, можна вказати на індивідуальне авторське компонування та співвідношення об'ємно-планувальних рішень, виражених у розташуванні різних приміщень, прикрасі фасадів будівель елементами, запозиченими з різних архітектурних стилів. Саме завдяки застосуванню автором комбінаторики конструктивних елементів досягається новизна, неповторність та індивідуальність твору архітектури. Твори архітектури не можна ототожнювати повністю з результатами проектування. Для виникнення авторського права необхідна наявність творчості в об'єкті проектування. Наявність творчості характерна лише для архітектурно-планувальних рішень. Проект споруди складається з робочих креслень, на яких, власне, і відображаються архітектурно-планувальні рішення як творчий задум автора, так і пояснювальної записки. Звісно ж, що нормами авторського права має охоронятися лише та частина об'єкта проектування, що містить архітектурно-планувальні рішення. Твори архітектури повинні мати об'єктивну форму вираження. Звісно ж, що формою вираження подібних творів є проект. Побудована за проектом будівля (споруда) не може бути твором архітектури або об'єктом авторського права. Побудована будівля можна розглядати лише як другу форму вираження твору архітектури, оскільки першою є проект. Таким чином, з моменту створення архітектурного проекту можна говорити про те, що твір вже існує, і, отже, саме проект має розглядатися як форма об'єктивного вираження твору архітектури.

Ключові слова: твори архітектури, будівлі, споруди, архітектори, авторське право

Mazurenko S.V. Legal protection of architectural works: international experience.

Traditionally, the construction of buildings and structures is carried out in accordance with previously prepared project documentation, the basis of which is made up of works of architecture. However, it should be noted that the legal nature of these objects has not been fully investigated. In particular, it is necessary to answer the question of what is the essence of such works and how their creative nature is manifested as a necessary element of legal protection. Traditionally, the very concept of "architecture" is associated with the creation of a new, beautiful, original and unique building. This is achieved by using previously developed structural elements, the set of which forms the architectural style. Hence, on the one hand, the difficulty lies in how to distinguish between a simple set of elements within one architectural style and a created, creatively completed object. It is necessary to pay attention to the fact that we are talking about works as a set of ideas, thoughts and images that have received, as a result of the author's creative activity, their expression in a form accessible to human perception. Thus, in terms of content, a work is an intangible good that is the result of creativity and has an objective form of expression. It is the creative nature of the work and the objective form of expression that should be considered as its features, which subsequently provide conditions for the protection of the author's rights. The main task of this article is to find out what is the creative nature and the objective form of expression in works of architecture. It is rather difficult to determine the creative nature of a work of architecture, since we are talking about a set of features that are characteristic only of a work. In addition, it is necessary to find out what the minimum level of creativity must be in order for a work of architecture to be protected by copyright rules. With regard to works of architecture, we can talk about the ability, characteristic only of the author of this work, to select architectural or structural elements. In addition, one can point to the individual author's layout and the ratio of space-planning solutions, expressed in the location of various rooms, decorating the facades of buildings with elements borrowed from various architectural styles. It is due to this kind of combinatorics of structural elements carried out by the author that the novelty, uniqueness and individuality of the work of architecture are achieved. Works of architecture cannot be completely equated with design results. For the emergence of copyright, it is necessary to have creative principles in the design object. The presence of creative principles is typical only for architectural and planning solutions. The construction project consists of working drawings, which, in fact, display architectural and planning solutions as a creative idea of the author, and an explanatory note. It seems that copyright norms should protect only that part of the design object that contains architectural and planning solutions. Works of architecture must have an objective form of expression. It seems that the form of expression of this kind of works is the project. A building (structure) constructed according to the project cannot be a work of architecture or an object of copyright. The constructed building can only be considered as the second form of displaying the work of architecture, since the first is the project. Thus, from the moment of the creation of an architectural project, we can say that the work already exists, and therefore, it is the project that should be considered as a form of objective expression of the work of architecture.

Key words: architecture, awakening, construct, architects, copyright

Постановка проблеми. Традиційно будівництво будівель та споруд здійснюється відповідно до попередньо підготовленої проектної документації, основу якої складають твори архітектури. Проте слід звернути увагу, що юридична природа даних об'єктів остаточно не досліджена. Зокрема, необхідно відповісти на питання про те, в чому сутність подібних творів і яким чином проявляється їх творчий характер як необхідний елемент правової охорони. Визначити юридичну природу творів архітектури досить складно. Традиційно саме поняття «архітектура» пов'язане зі створенням нової, красивої, оригінальної та неповторної будівлі. Це досягається застосуванням раніше розроблених елементів конструкцій, набір яких утворює архітектурний стиль. Звідси, з одного боку, складність вже в тому, як розмежувати простий набір елементів у рамках одного архітектурного стилю та створений творчо завершений об'єкт.

Звісно ж, у разі дослідження творів архітектури як об'єктів авторського права має здійснюватися з урахуванням таких положень. Необхідно звернути увагу на те, що йдеться про твори як про сукупність ідей, думок та образів, що отримали в результаті творчої діяльності автора своє вираження у доступному для сприйняття людиною формі. Таким чином, за змістом твір є нематеріальним благом, яке є результатом творчості і має об'єктивну форму вираження. Саме творчий характер твору та об'єктивна форма вираження повинні розглядатися як його ознаки, що забезпечують у подальшому умови захисту прав автора.

У зв'язку з цим основне **завдання цієї статті** – з'ясувати, у чому полягає творчий характер та об'єктивна форма вираження у творах архітектури. Визначити творчий характер твору архітектури досить складно, оскільки йдеться про сукупність ознак, які властиві лише твору. З іншого боку, необхідно з'ясувати, який має бути мінімальний рівень творчості, щоб твір архітектури забезпечувався захистом нормами авторського права.

Виклад основного матеріалу. Законодавство про авторське право зарубіжних країн найчастіше передбачає, що об'єктами авторських прав є, серед іншого, твори архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва, у тому числі у вигляді проектів, креслень, зображень та макетів. У юридичній науковій літературі існують розбіжності щодо суті об'єкта авторського права на твори архітектури серед теоретиків у сфері авторського права. Так, А.М. Люкшин вважає, що «збудовані будівлі, комплекси будівель є видом твору архітектури» [1]. Не погоджуючись з ним, О. Єршов вважає, що «збудована за проектом будівля (споруда) не може бути твором архітектури або об'єктом авторського права» [2]. Іншу позицію займає В.М. Лисиця, який вважає, що «архітектурний об'єкт (будівля, споруда, комплекс будівель та споруд, їх інтер'єр, об'єкти благоустрою, ландшафтного чи садово-паркового мистецтва) з певною часткою умовності можна розглядати як екземпляр твору» [3].

Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів 1886 р., [4] яка зараз є найбільш авторитетним міжнародним актом у сфері охорони авторського права, у тому числі на твори архітектури. У ст. 2 «Твори, що охороняються» Бернська конвенція говорить про те, що охороні підлягають: «твори архітектури» і «ілюстрації, карти, плани, ескізи та пластичні твори, що стосуються архітектури». При цьому визначення «твору архітектури» в тексті самої конвенції не міститься.

Отже, для того, щоб виявити значення даного терміну, необхідно звернутися до правил тлумачення міжнародних договорів, встановлених Віденською конвенцією про право міжнародних договорів 1969 р. Відповідно до загального правила тлумачення договір повинен інтерпретуватися сумлінно відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам в їхньому контексті, а також у світлі об'єкта та цілей договору [5]. Так, у ст. 3 і 4 Бернської конвенції містяться такі формулювання: «спорудження твору архітектури» і «твори архітектури, споруджені...» Виходячи зі значення слів, в даному випадку йдеться про будівлі та споруди, які традиційно можна побудувати. Поряд із контекстом відповідно до п. 3 ст. 31 Віденської конвенції можуть, зокрема, враховуватися такі фактори: будь-яка подальша угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень; подальша практика застосування договору, що встановлює угоду учасників щодо її тлумачення. Інші конвенції в даній сфері або доповнюють положення Бернської конвенції, відображаючи розвиток технологій і науково-технічного прогресу, і, як наслідок, виникнення нових форм і способів вираження результатів інтелектуальної діяльності, або в основному відповідають встановленому в ній рівню охорони, але з метою досягнення узгодженості більшість країн запроваджують певні обмеження.

Для того, щоб підтвердити значення, що випливає із застосування загального правила про тлумачення, відповідно до ст. 32 Віденської конвенції можна звернутися до додаткових засобів тлумачення, якими є підготовчі матеріали та обставини укладання договору. Архітектурні плани як об'єкт охорони авторського права починають з'являтися в законодавствах низки держав з другої половини XVIII ст. Так, англійський Статут Георга III «Про авторське право граверів» 1766 р. встановив: «з 5 січня 1766 р., все і кожна особа або особи, які розроблять або на підставі творів яких буде розроблено зображення або зображення ландшафту, архітектури або план, матимуть привілеї та охорону відповідно до законодавства та цього закону» [6].

Положення § 18 Пруського закону про авторське право 1837 р. поширювали «виключне право на відтворення письмових творів» на «архітектурні креслення та зображення» [7]. Відповідно до § 21 зазначеного Закону «відтворення креслень та зображень за допомогою гравіювання, вирізування з дерева, літографій, кольорового друкування, тощо забороняється, якщо вона провадиться без дозволу автора первісного твору або його спадкоємців». Відповідно до § 4 (а) Австрійського закону про авторське право 1846 р. «незаконним передруком вважається виробництво будь-яким чином відбитка манускрипту без дозволу автора або його правонаступників» [8]. У цьому абз. 2 § 4(b) уточнює, що «зазначене щодо манускриптів також застосовується до архітектурних або подібних креслень, малюнків». Таким чином, до моменту укладання Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів у первинній редакції у 1886 р. право архітектора на архітектурні плани та креслення було досить широко визнано, [9] проте жодна з держав-учасниць не передбачала конкретного режиму правової охорони творів архітектури.

Право на «відтворення» як виключне право архітектора створювати копії своїх будівель лише опосередковано охоронялося законами Франції, Бельгії, Іспанії, Італії та Швейцарії. Проте станом на 1898 р. лише закон Люксембурга зазначав твори архітектури як об'єкти правової охорони [10]. Водночас Закон Норвегії про авторське право 1878 р. встановлював, що положення про авторське право не застосовуються до будівель чи інших утилітарних об'єктів художнього чи декоративного характеру, а застосовуються лише до творів архітектури як таких. Комісія з авторського права Великої Британії в 1878 р. за результатами розгляду звернення Королівського інституту архітекторів про закріплення за архітекторами право на відтворення будівлі зазначила, що архітектурні плани охороняються як твори образотворчого мистецтва, і такий режим вважається достатнім, для того, щоб поширювати такий режим. Закони Німецької Імперії про авторське право на твори образотворчого мистецтва 1876 р. також

відносять до охоронюваних об'єктів тільки архітектурні плани. Оригінальний текст Бернської конвенції відображав цю прогалину, називаючи серед об'єктів, що охороняються, «плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до архітектури» [11]. Вочевидь наведене формулювання прямо не розповсюджувало режим охорони на будівлі як твори архітектури. Проте вже у 1887 р. X Конгрес Міжнародної асоціації літераторів і художників [12] ухвалив, що «твори архітектури повинні користуватися таким самим захистом, як твори літератури та образотворчого мистецтва» [13]. Конгрес АЛАІ ухвалив, що архітектору має бути надано право дозволяти будівництво та відтворення будівель за кресленнями, фотографіями або іншими джерелами; при цьому він не повинен мати права перешкоджати внесенню змін або знищенню створених ним будівель. Незабаром охорона прав архітекторів стала однією з обговорюваних тем у творчому та науковому співтовариствах, які почали лобювати внесення відповідних змін до Конвенції [14].

В 1890 р. бельгійський автор Ж. Борхграв опублікував наукову статтю, що містила заклик до офіційного визнання авторських прав на твори архітектури [15]. На думку Ж. Борхграва, архітектори, так само як і художники, письменники та музиканти, - створюють нові та оригінальні продукти духовної діяльності. Отже, несправедливо позбавляти архітектора плодів його праці, гарантуючи у своїй охороні творів інших авторів. У відповідь на критику такої точки зору Ж. Борхграв стверджував, що режим авторського права не повинен поширюватися на «вульгарні, убогі та банальні імітації будівель, що перейшли у суспільні надбання»; він вважав, що збільшення обсягу прав архітектора обмежуватиме право власника будівлі не більше, ніж права художника обмежують права власника картини [16]. Вже у 1891 р. висловлені Ж. Борхгравом ідеї знайшли своє відображення у рішенні Бельгійського суду, який послався на них під час вирішення справи щодо порушення авторських прав на твір архітектури [17]. Надалі виступ Ж. Борхграва набув поширення на конференціях у Невшателі (1891 р.), в Мілані (1892 р.) та в Антверпені (1894 р.), на яких були прийняті резолюції, що вказують на необхідність включення творів архітектури до об'єктів, що охороняються. відповідно до ст. 4 Бернської конвенції.

У 1895 р. на тлі зростаючого інтересу до рівняння у правах художників та архітекторів Міжнародне бюро Бернського союзу опублікувало порівняльне дослідження щодо охорони прав архітекторів у державах-членах [18]. У доповіді Міжнародного бюро розглядалися три підходи щодо авторського права на твори архітектури: буквально застосування ст. 4 Бернської конвенції (Гаїті, Монако та Туніс). Вужчий підхід, що включає охорону виключно архітектурних планів і креслень (Англія та Німеччина); та широка охорона планів, моделей та споруд на підставі прямої вказівки закону або судової практики (Бельгія, Франція, Італія, Іспанія, Швейцарія). У заключній доповіді Міжнародне бюро винесло рекомендацію про доповнення переліку творів, що охороняються, перерахованих у ст. 4 Конвенції, позицією «архітектурні твори» та закликала до визнання країнами-учасницями авторських прав архітектора на створювані твори. У 1896 р. це питання було прямо включено до порядку денного Паризької конференції з перегляду Бернської конвенції [19]. Проте зусилля щодо розширення охорони щодо творів архітектури натрапили на жорстку протидію представників англійської, німецької та норвезької делегацій, які висловлювали побоювання, що під запропоновані зміни підпадатимуть будь-які і навіть суто утилітарні споруди [20]. Компромісом, досягнутим на конференції в Парижі, було додавання п. 1-А до Заключного протоколу, який розповсюдив охорону відповідно до Конвенції на архітектурні споруди лише в тих країнах, де вона вже визнавалася [21].

Згодом під тиском різноманітних національних та міжнародних організацій авторів та архітекторів, які виступають за встановлення повноцінного режиму охорони авторських прав на твори архітектури, навіть представники консервативних держав у короткий строк змінили підходи до цієї проблеми та виступили на підтримку надання охорони творам архітектури. Так, в 1907 р. Німеччина переглянула внутрішнє законодавство про авторське право і включила твори архітектури художнього характеру до об'єктів, що охороняються [22]. І вже у 1908 р. на Берлінській конференції з перегляду Бернської конвенції саме німецька сторона виступила ініціатором проекту поправок, що вимагають забезпечення такого рівня охорони від усіх держав-учасниць Союзу. Дані поправки були прийняті, і словосполучення «твору архітектури» було офіційно включено в текст переліку творів, що охороняються. Подальші перегляди Бернської конвенції щодо творів архітектури стосувалися визначення термінів «публікація» і «країна походження» щодо творів архітектури (Брюссельська конференція 1948 р.), виявлення критеріїв надання охорони творам архітектури (Стокгольмська конференція 1961 р.). У матеріалах Брюссельської конференції з перегляду Бернської конвенції 1948 р. містилися такі рекомендації за ст. 4 (4): 1) будівництво твору архітектури не є публікацією; 2) у випадку з творами архітектури або графічними або тривимірними творами мистецтва, які є невід'ємною частиною будівлі, країна походження в Союзі, де ці твори були збудовані та інкорпоровані у будівлю, вважається країною походження. Дані рекомендації були враховані у Брюссельському акті та включені до ст. 4 (4) та (5) (Copyright Report. P. 147). Таким чином, на момент останнього перегляду Бернської конвенції у 1971 р. практично всі її учасники визнали твори архітектури об'єктом охорони авторського права та відображають встанов-

лений Конвенцією мінімальний режим охорони таких творів у внутрішніх законодавствах [23]. Слід зазначити, що з кінця 1980-х рр., переслідуючи мету подальшого зближення національних систем з питань охорони різних категорій творів авторським правом, ВОІВ спільно з ЮНЕСКО розпочала підготовку Проекту типового закону про авторське право. Одним із найважливіших кроків у цьому напрямі стала розробка проекту засад охорони авторським правом різних категорій творів.

У жовтні 1986 р. з метою оцінки та узагальнення принципів належного захисту авторських прав на твори архітектури у Женеві було створено Комітет урядових експертів ВОІВ/ЮНЕСКО (Комітет з архітектури) [24]. Цей Комітет вивчив існуючі режими охорони авторського права на твори архітектури в державах, що взяли участь у дослідженні, та сформулював керівництво для країн, які розробляють чи вдосконалюють власні закони про охорону творів архітектури. У Меморандумі, підготовленому Секретаріатом Комітету з архітектури, зазначено, що у більшості країн архітектурні споруди, як плани та інші твори, що стосуються архітектури, прямо підпадають у сферу дії відповідного національного законодавства (п. 6-8).

У документі також було проведено паралелі між творчістю скульптора та архітектора, при цьому виділено основні відмінності: 1) архітектурне проектування, як правило, значно складніше; 2) архітектор здебільшого здійснює нагляд за порядком проведення робіт та самостійно не виконує підрядні роботи; 3) технічні розрахунки під час проектування архітектурних споруд, очевидно, мають значення (п. 10). Визнаючи особливості архітектури та намагаючись забезпечити баланс інтересів авторів та правоволодільців творів архітектури, Комітет запропонував принципи, що визначають розвиток охорони авторського права у сфері (п. 5, 14). Перші два принципи стосуються безпосередньо об'єкта авторського права. Принцип WA-1 дає визначення «творам архітектури» та «творам, що належать до архітектури», тим самим розмежовуючи споруди та робочі креслення чи моделі, на яких вони засновані. Так, під «творами архітектури» розуміються будівлі та аналогічні споруди, якщо вони містять оригінальні творчі елементи, як формою, так і конструкції, або орнаменти, незалежно від мети будівель або аналогічних споруд. «Творами, що належать до архітектури» є малюнки та тривимірні моделі, на основі яких твори архітектури можуть бути побудовані. Принцип WA-2 встановлює, що авторським правом мають охоплюватися як власне споруди, і твори, які стосуються архітектури.

У сукупності перші два принципи передбачають, що «твори архітектури», за умови їхньої оригінальності, мають право на захист незалежно від їх призначення. У меморандумі зазначено, що ці принципи відображають власне зміст зобов'язання держав-учасниць Бернської конвенції щодо захисту творів архітектури і повинні служити рекомендаціями для держав, які не приєдналися до Бернської конвенції (п. 15). Звід «Принципів» з незначними змінами [25] був схвалений Комітетом з архітектури, і разом з «Принципами», розробленими в рамках Комітетів урядових експертів з інших видів творів, в 1988 р. проект був представлений на розгляд Комітету урядових експертів з питань аналізу та узагальнення принципів охорони, що стосуються різних категорій творів (Комітет з узагальнення принципів) [26], який висловив щодо їх положень низку зауважень. Хоча консолідоване зведення «Принципів» не було прийняте Комітетом з узагальнення як самостійний документ, його зміст був донесений до Виконавчого комітету Бернської конвенції та Міжурядового комітету Всесвітньої конвенції. Тим не менш, «Принципи» мали згодом відігравати ключову роль при розробці Проекту типового закону про авторське право.

Хоча в «Принципах» йдеться про їх рекомендаційний характер [27], на практиці вони активно використовувалися державами при приєднанні до Бернської конвенції та реформуванні національних законодавств у сфері авторського права на твори архітектури [28]. Більшість положень, що містяться в них, були згодом включені в національні законодавства або сприйняті судовою практикою держав-членів Бернського союзу. Принципи зафіксували практику застосування конвенції у сфері, що розглядається, на момент їх складання. Більше того, зміни національних законодавств різних держав, що відбулися, свідчать про значущість Принципів. Так, до приєднання в 1989 р. до Бернської конвенції в США охорона в сфері, що розглядається, поширювалася виключно на плани і твори, на основі яких споруджувалися твори архітектури. Проте, провівши дослідження у сфері практики застосування національними законодавствами, положення ст. 2 Бернської конвенції, а також взявши до уваги положення Принципів, Конгрес США ухвалив Закон про охорону авторським правом творів архітектури, який вніс зміни до Кодексу Федеральних Законів США, розділ 17 «Авторське право» (17 USC § 102), доповнивши перелік об'єктів охорони «творами архітектури» [29]. Відповідно до § 101 (2) «Визначення» під «твором архітектури» розуміється проект будівлі, втілений за допомогою будь-якого матеріального засобу вираження, включаючи власне будівлю, архітектурні плани або креслення. Водночас Закон США не містить визначення будівлі. Воно наводиться в роз'ясненнях Бюро з охорони авторських прав США: «будинки» визначаються як постійні та стаціонарні споруди, призначені для людського проживання, наприклад, житлові будинки та офісні будівлі, а також інші постійні та стаціонарні споруди, призначені для знаходження в них людей, які включають, але не обмежуються

церквами, музеями, садовими павільйонами. З-поміж них виключено «споруди, відмінні від будівель, наприклад мости, дорожні розв'язки, греблі, пішохідні доріжки, намети, рекреаційні транспортні засоби, пересувні будинки і човни».

Висновки. Щодо творів архітектури може йтися про властиву лише автору цього твору здатність підбирати архітектурні чи конструктивні елементи. Крім того, можна вказати на індивідуальне авторське компонування та співвідношення об'ємно-планувальних рішень, виражених у розташуванні різних приміщень, прикрасі фасадів будівель елементами, запозиченими з різних архітектурних стилів. Саме завдяки застосуванню автором комбінаторики конструктивних елементів досягається новизна, неповторність та індивідуальність твору архітектури. Твори архітектури не можна ототожнювати повністю з результатами проектування.

Для виникнення авторського права необхідна наявність творчості в об'єкті проектування. Наявність творчості характерна лише для архітектурно-планувальних рішень. Проект споруди складається з робочих креслень, на яких, власне, і відображаються архітектурно-планувальні рішення як творчий задум автора, так і пояснювальної записки. Звісно ж, що нормами авторського права має охоронятися лише та частина об'єкта проектування, що містить архітектурно-планувальні рішення. Твори архітектури повинні мати об'єктивну форму вираження. Звісно ж, що формою вираження подібних творів є проект. Побудована за проектом будівля (споруда) не може бути твором архітектури або об'єктом авторського права. Побудована будівля можна розглядати лише як другу форму вираження твору архітектури, оскільки першою є проект. Таким чином, з моменту створення архітектурного проекту можна говорити про те, що твір вже існує, і, отже, саме проект має розглядатися як форма об'єктивного вираження твору архітектури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Люкшин А.М. Авторское право на произведения архитектуры: монография. СПб., 2009. С. 20-21.
2. Ершов О. Произведения архитектуры и градостроительства как объекты авторского права // Интеллектуальная собственность. Авт. пр. 2009. № 4. С. 14.
3. Лисица В.Н. Правовое регулирование архитектурной деятельности // Жилищное право. 2009. № 8. С. 51-71.
4. Бернская конвенция по охране литературных и художественных произведений 1886 г. // Бюллетень международных договоров. 2003. № 9.
5. П. 1 ст. 31 Венской конвенции о праве международных договоров // Сборник международных договоров. Вып. XLII. 1988.
6. Drone E. A Treatise on the Law of Property in Intellectual Productions in Great Britain and the United States. 1879. P. 174.
7. Prussian Copyright Act (1837). Primary Sources on Copyright (1450–1900) / Eds L. Bently & M. Kretschmer // www.copyrighthistory.org.
8. Austrian Copyright Act (1846). Primary Sources on Copyright (1450–1900) / Eds L. Bently & M. Kretschmer // Ibid.
9. Briggs W. The Law of International Copyright. 1906. P. 383.
10. Ricketson S. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works: 1886-1986. P. 254.
11. The Report of the Register of Copyrights on Works of Architecture (Доклад Бюро по охране авторских прав США о произведениях архитектуры). 1989. P. 141-148.
12. Липчик Д. Авторское право и смежные права / пер. с фр. М., 2002. С. 434.
13. Autour de la convention de Berne, Le Droit d'Auteur [D.A.] 85, 86 (1888).
14. Briggs W. The Law of International Copyright. P. 383.
15. Wargo N. Copyright Protection for Architecture and the Berne Convention. 65 N.Y.U. L. REV. 403 (1990). P. 410.
16. Borchgrave Du Droit d'auteur sur les oeuvres architecturales. 3 D.A. 13 (1890).
17. Judgment of Nov. 26, 1890, Trib. civ., Brussels Jurisprudence: Belgique, 4 D.A. 21, 21 (1891).
18. La Protection des oeuvres d'architecture. 8 D.A. 91-95 (1895).
19. Briggs W. The Law of International Copyright. P. 384–385, 444–445.
20. Wargo N. Copyright Protection for Architecture and Berne Convention. P. 410.
21. Займовский С. Г. Авторское право. М., 1914. С. 106.
22. Канторович А.Я. Авторское право на литературные, музыкальные, художественные и фотографические произведения. Петроград, 1916. С. 248–257.
23. Ricketson S. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works: 1886–1986 (1987). P. 256.
24. http://www.wipo.int/mdocsarchives/UNESCO_WIPO_CGE_WA_86/UNESCO_WIPO_CGE_WA_3_E.pdf.

25. <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000848/084827EB.pdf>.
26. Report adopted by the Committee of Governmental Experts on analysis and synthesis of principles in various categories of works. 1988. № UNESCO/ WIPO/CGE/SYN/4 // United Nations Economic, Social and Cultural Organization, <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000848/084830eb.pdf>.
27. Petruzzelli. State Department Advisory Panel Discusses Copyright Issues // Copyright Notices. Feb. 1988. P. 4.
28. The Report of the Register of Copyrights on Architecture. 1989. P. 148-156.
29. Joseph A. Demkin. The architect's handbook of professional practice. John Wiley and Sons. 2008. P. 45.